

Handleiding journal club

1. Inleiding

In deze handleiding staan de procestappen beschreven van een journal club. Tevens staan de puntentoekenning, bewijslast en het aanvragen van accreditatie kort beschreven. Onder een journal club wordt verstaan: op een methodische wijze lezen, analyseren en beoordelen van vakinhoudelijke en /of wetenschappelijke literatuur¹.

Doelen voor een journal club kunnen zijn:

- Nieuwe ontwikkelingen kritisch beoordelen op toepasbaarheid binnen de eigen praktijk.
- Professionaliseren op het kritisch beoordelen van wetenschappelijk bewijs.

2. Rollen en uitvoering journal club

Rollen binnen een journal club

Er zijn verschillende rollen binnen een journal club, namelijk:

- reviewer
- begeleider
- deelnemer

In onderstaand proces is beschreven welke taken bij welke rol horen.

Vorbereiding

- De reviewer kiest een artikel uit². De keuze van een artikel kan op basis van bijvoorbeeld de volgende situaties:
  - in de vorige bijeenkomst is een gezamenlijke vraag opgesteld en na een zoektocht komt dit artikel naar voren;
  - er is een nieuwe ontwikkeling die de reviewer graag onder de aandacht wil brengen;
  - naar aanleiding van een casus komt de vraag: is de informatie uit dit artikel toepasbaar bij deze casus?
- De reviewer verspreidt het artikel en de bijbehorende checklist³ onder de deelnemers. Doe dit twee tot vier weken van tevoren.
- De reviewer bereidt het artikel voor. Eventueel kan de voorbereiding met iemand anders gedaan worden. De reviewer beoordeelt de kwaliteit van het artikel door het invullen van de bijbehorende checklist en haalt belangrijke discussiepunten uit het artikel.
- De reviewer zoekt zo nodig achtergrondinformatie over de methoden of statistiek.⁴
- De deelnemer leest het artikel kritisch en vult dezelfde checklist in.
- De deelnemer noteert onduidelijkheden, sterke en/of zwakke punten van het artikel.

Tijdens de bijeenkomst

- De begeleider heeft de rol als voorzitter tijdens de bijeenkomst. Hij leidt de bijeenkomst en zorgt ervoor dat alle procestappen doorlopen worden.
- De reviewer geeft een korte samenvatting van de inhoud van het artikel (10-15 min.).
- Aan de hand van één van de checklists ('Wetenschappelijk artikel lezen') wordt het artikel doorgenomen. Zie bijlagen. (45-60 min.)

---

¹ Kwaliteitscriteria 2015-2020 Kwaliteitsregister Paramedici.

² [Meer informatie](#) over informatie over zoeken van artikelen in wetenschappelijke databases

³ Maak hiervoor een keuze uit één van de checklists in de bijlagen.

⁴ Zie voor meer informatie www.nvlf.nl

Na de bijeenkomst

- De reviewer of begeleider van de club houdt een presentielijst bij.
- Er wordt door de reviewer een kort verslag gemaakt van de bijeenkomst, waarbij kernpunten genoteerd worden. Zie Format notulen journal club.

3. Punten

Reviewer: 2 punten per bijeenkomst.

Deelnemers en begeleider: 1 punt per bijeenkomst.

Journal club is een activiteit die beschreven is in de Kwaliteitscriteria 2015-2020 van het Kwaliteitsregister Paramedici (KP). De activiteit valt onder kopje C2 'Overige deskundigheidsbevorderende activiteiten'. Indien een kring als journal club bij elkaar komt dient de activiteit in het digitaal portfolio onder journal club te worden opgevoerd en niet als intercollegiaal overleg. Iedere deelnemer aan de journal club is zelf verantwoordelijk voor het opvoeren van de activiteit en de bewijslast.

4. Bewijslast

Notulen met aanwezigheidslijst. Er is een format voor de notulen beschikbaar op de [NVLF website](#).

5. Accreditatie aanvragen

Jaarlijks kan accreditatie aangevraagd worden voor de groep, ziedu hiervoor de handleiding op www.creditatie.nu. Het aanvragen van accreditatie is een optie, dus geen verplichting. U kunt ook kiezen voor het opvoeren van niet geaccrediteerde punten bij deze activiteit.

6. Meer informatie

Meer informatie over de Kwaliteitscriteria 2015 – 2020 KP vindt u op de [NVLF website](#).

Meer informatie over evidence based practice (begrippenlijsten, zoektips) vindt u op de [NVLF website](#) of in de volgende literatuur:

Kalf, H & de Beer, J. (2e druk 2011) *Evidence Based Logopedie; Logopedisch handelen gebaseerd op wetenschappelijke evidentie*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Kuiper, C. Verhoef, J. & Munten, G. (4e druk 2016). *Evidence-based practice voor paramedici; gezamenlijke geïnformeerde besluitvorming*. Amsterdam: Boom uitgevers.

Neijenhuis, K., Lipke-Steenbeek, W. & Houweling, L. (2014) Logopedisch redeneren, evidence-based practice en reflecteren. In: Dialoog (Meulenberg-Brouwer, van der Pol-Top, red.) Utrecht: Boom Lemma.

Bijlagen Wetenschappelijk artikel lezen

Bijlage 1: Checklist voor het beoordelen van een kwantitatief onderzoek.

Kwantitatief onderzoek is gericht op gegevens die in getallen zijn uit te drukken; bijv. afname van vragenlijsten / enquêtes, normeren / valideren van diagnostische tests, interventie-onderzoek met voor- en nameting.

Bijlage 2: Checklist voor het beoordelen van een kwalitatief onderzoek.

Kwalitatief onderzoek is gericht op ervaringen, meningen, verwachtingen en de beleving van personen; bijv. interviews, focusgroepen, observaties.

Bijlage 3: Checklist voor het beoordelen van een systematic review.

Systematic review is onderzoek waarbij een literatuurstudie is verricht; meerdere studies worden op systematische wijze gezocht, beoordeeld en geanalyseerd zodat er een betrouwbare samenvatting ontstaat van al het oorspronkelijke onderzoek over een bepaald onderwerp; bijv. de effectiviteit van een bepaalde interventie.

Bijlage 1 Checklist voor het beoordelen van een kwantitatief onderzoek

Gebruik deze lijst voor het beoordelen van onderzoek, gericht op gegevens die in getallen zijn uit te drukken; bijv. afname van vragenlijsten/ enquêtes, normeren/ valideren van diagnostische tests, interventie-onderzoek met voor- en nameting.

Hoe gebruik je deze checklist?

Bij het beoordelen van een wetenschappelijk onderzoek beoordeel je de volgende drie aspecten:

- A. Validiteit van de onderzoeksopzet
- B. Resultaten van het onderzoek
- C. Toepasbaarheid in de dagelijkse praktijk

Onderstaande vragen zijn opgesteld om je te helpen om bovenstaande aspecten systematisch te kunnen beoordelen. Bij elke vraag wordt gevraagd om in te vullen 'ja', 'nee' of 'onduidelijk'. De cursief gedrukte tekst onder elke vraag is bedoeld als achtergrondinformatie bij de vraag. Vermeld een toelichting op je antwoord in de beschikbare ruimte.

Referentie beoordeeld artikel:

Vermeld de titel, auteurs, jaartal en het tijdschrift (incl. aflevering en paginanummers.), zodat een ander het artikel ook kan opzoeken.

A. Validiteit van de onderzoeksopzet

1. Is het doel en/of de onderzoeksvraag helder geformuleerd?

- *Doel en/of onderzoeksvraag staan (kort) vermeld in het abstract en verder uitgelegd in de inleiding van het artikel*
- *Wat was het doel van het onderzoek?*
- *Waarom is het onderzoek belangrijk?*
- *Wat is de relevantie van het onderzoek?*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

2. Wat is het gebruikte onderzoeksdesign?

Hieronder staan de meest toegepaste designs in interventie-onderzoek. De methode-sectie van het artikel beschrijft het design. Gebruik de aanbevolen handboeken om hier meer informatie over te raadplegen.

gerandomiseerd (RCT)

cohort

single case design

voor- en nameting

patiëntcontrole (CCT)

cross-sectioneel, diagnostisch onderzoek

case studie

anders, namelijk

Toelichting op antwoord:

3. Werd de onderzoekspopulatie gedetailleerd genoeg beschreven?

- *Hoe groot is de onderzoekspopulatie?*
- *Indien er een indeling in groepen is gemaakt; waren deze even groot en gelijkwaardig? Is de toewijzing aan groepen gerandomiseerd, vond deze geblindeerd plaats?*
- *Werd de grootte van de onderzoekspopulatie voldoende verantwoord?*
- *Wat waren de inclusie/ exclusiecriteria?*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

4. Waren de meetinstrumenten geschikt?

- *Een uitkomstmaat is bijvoorbeeld: spraakverstaanbaarheid. Een meetinstrument is bijvoorbeeld: (test voor) percentage spraakverstaanbaarheid (PSV).*
- *Welke uitkomstmaten en meetinstrumenten zijn er gebruikt?*
- *Wat is de kwaliteit van de meetinstrumenten (betrouwbaarheid, validiteit)? Zijn deze meetinstrumenten ook voor jou bruikbaar/ beschikbaar?*
- *Zijn de gebruikte meetinstrumenten geschikt voor de gekozen uitkomstmaten?*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

5. Was de interventie gedetailleerd beschreven?

- *Hoe werd de interventie aangeboden (inhoud, aanbieder, setting, tijdsduur, frequentie)? Deze informatie heb je nodig om te kunnen bepalen of de interventie ook in jouw praktijk toepasbaar is.*
- *Welke meetmomenten waren er (voor-tussen-na), was er ook een follow-up (lange termijn-meting)?*
- *Werd vermeden dat proefpersonen (ook) andere interventies ontvingen (contaminatie, co-interventie)?*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

B. Resultaten van het onderzoek

6. Is de statistische significantie van de resultaten gerapporteerd?

- *Wat zijn de belangrijkste resultaten?*
- *Hoe groot was het eventuele effect?*
- *Hoe precies was het effect? Was er statistische significantie ($p < 0.05$)?*
- *Zijn resultaten voor alle uitkomstmaten gerapporteerd, of heeft er (al dan niet bewust) selectie plaats gevonden?*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

7. Zijn de uitvallers (drop-outs) beschreven?

- *Eventuele uitvallers kunnen de resultaten vertekenen, tenzij hiervoor speciale statistische technieken zijn toegepast (intention-to-treat of per-protocol analyse)*
- *Aan de hand van de redenen van uitval kan bekeken worden of de interventie wel haalbaar is in de praktijk*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

C. Toepasbaarheid in de dagelijkse praktijk

8. Komen de cliënten in het onderzoek overeen met mijn eigen cliënten?

- *Op welke manier komt de onderzoekspopulatie wel/ niet overeen met jouw eigen cliëntenpopulatie?*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

9. Is het haalbaar om de onderzochte interventie toe te passen in mijn eigen dagelijkse praktijk?

- *Op welke manier zou je deze interventie kunnen toepassen?*
- *Wegen de voordelen van de interventie op tegen de nadelen en de kosten?*
- *Sluit de interventie aan bij de voorkeuren en waarden van de cliënt(en)?*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

Deze lijst is samengesteld door Karin Neijenhuis, lector Zorg voor Communicatie, Hogeschool Rotterdam, Kenniscentrum Zorginnovatie met behulp van de volgende bronnen:

- Kuiper, C., Verhoef, J. & Munten, G. (4e druk 2016). Evidence-based practice voor paramedici; gezamenlijke geïnformeerde besluitvorming. Amsterdam: Boom uitgevers.
- Beoordelingsformulieren en handleidingen van de McMasters University in Hamilton, Canada.
- Beoordelingsformulieren van het Critical Appraisal Skills Programme (2013). Verkregen via www.casp-uk.net (maart 2017).

Bijlage 2 Checklist voor het beoordelen van een kwalitatief onderzoek

Gebruik deze lijst voor het beoordelen van onderzoek, gericht op ervaringen, meningen, verwachtingen en de beleving van personen; bijv. interviews, focusgroepen, observaties.

Hoe gebruik je deze checklist?

Bij het beoordelen van een wetenschappelijk onderzoek beoordeel je de volgende drie aspecten:

- A. Validiteit van de onderzoeksopzet
- B. Resultaten van het onderzoek
- C. Toepasbaarheid in de dagelijkse praktijk

Onderstaande vragen zijn opgesteld om je te helpen om bovenstaande aspecten systematisch te kunnen beoordelen. Bij elke vraag wordt gevraagd om in te vullen "ja", "nee" of "onduidelijk". De cursief gedrukte tekst onder elke vraag is bedoeld als achtergrondinformatie bij de vraag. Vermeld een toelichting op je antwoord in de beschikbare ruimte.

Referentie beoordeeld artikel:

Vermeld de titel, auteurs, jaartal en het tijdschrift (incl. aflevering en paginanummers.), zodat een ander het artikel ook kan opzoeken.

A. Validiteit van de onderzoeksopzet

1. Is het doel en/of de onderzoeksvraag helder geformuleerd?

- Doel en/of onderzoeksvraag staan (kort) vermeld in het abstract en verder uitgelegd in de inleiding van het artikel
- Wat was het doel van het onderzoek?
- Waarom is het onderzoek belangrijk?
- Wat is de relevantie van het onderzoek?

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

2. Wat waren de uitgangspunten van het onderzoek?

Hieronder staan de meest voorkomende uitgangspunten in kwalitatief onderzoek. Gebruik de aanbevolen handboeken om hier meer informatie over te raadplegen.

Antwoord:

- Fenomenologie
- Etnografie
- Grounded Theory
- Participatory Action Research
- anders, nl.

Toelichting op antwoord:

3. Wat was de methode van het onderzoek?

Antwoord:

- Observatie
- Interview
- Focus Groep
- Review van documenten
- anders, nl

Toelichting op antwoord:

4. Is de methode van gegevensverzameling voldoende verantwoord?

- Past de methode van gegevensverzameling bij de onderzoeksvraag?
- Kan je uit de beschrijving van deze methode voldoende afleiden waarom deze het meest geschikt was bij deze onderzoeksvraag?

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

5. Werd de onderzoekspopulatie gedetailleerd genoeg beschreven?

- *Hoe groot is de onderzoekspopulatie?*
- *Is er gestreefd naar een doelgerichte selectie (purposeful sampling)? Dit levert namelijk zoveel mogelijk variatie in meningen/ ervaringen.*
- *Wat waren de inclusie/ exclusiecriteria?*
- *Hoe is de populatie geworven?*
- *Werd informed consent verkregen?*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

6. Is er een heldere en complete beschrijving van de onderzoekssetting en de participanten?

- *Om te kunnen beoordelen of de onderzoeksresultaten ook zouden kunnen gelden voor jouw dagelijkse praktijk en jouw cliëntenpopulatie, is het belangrijk om te weten in welke context het onderzoek heeft plaatsgevonden.*
- *Bepaal aan de hand van de beschrijving van de deelnemers aan het onderzoek of zij een geloofwaardig beeld kunnen geven over het onderzoeksonderwerp. Welke sleutelfiguren ontbreken hier mogelijk nog om een compleet beeld te kunnen vormen?*

Antwoord onderzoekssetting: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

Antwoord participanten: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

7. Is er een duidelijke beschrijving van de rol van de onderzoeker en relatie met participanten?

- *Bij kwalitatief onderzoek is de onderzoeker zelf tevens het 'onderzoeksinstrument' en hiervoor is het belangrijk dat de lezer vertrouwen heeft in de manier waarop de onderzoeker de dataverzameling en analyse heeft beïnvloed.*
- *Welke mogelijke vooronderstellingen en versturende factoren ('bias') van de onderzoeker zijn beschreven?*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

8. Werd dataverzameling voortgezet totdat er verzadiging in de data bereikt was?

- *Hebben de onderzoekers zich ervan vergewist dat alle verzamelde informatie compleet was, door te bemerken dat analyse van een volgende participant/ groep/ document geen nieuwe informatie meer oplevert?*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

9. Gebeurde de data-analyse voldoende zorgvuldig?

- *Hoe heeft de analyse plaatsgevonden? Welke stappen zijn genomen?*
- *De onderzoekers zouden moeten rapporteren hoe de data omgevormd is tot codes en thema's en onderlinge relaties hiertussen, zodat er een beeld komt van het fenomeen dat bestudeerd wordt. Vaak wordt een specifieke data-analyse methode genoemd.*
- *Is er door meerdere onderzoekers onafhankelijk geanalyseerd? (triangulatie van onderzoekers)*
- *Hoe is men tot overeenstemming gekomen over codes, thema's en het uiteindelijke totaalbeeld van de resultaten?*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

B. Resultaten van het onderzoek

10. Zijn de resultaten duidelijk beschreven?

- *Waren de bevindingen consistent met en logisch voortkomend uit de data?*
- *Wat zijn de belangrijkste resultaten? Welke nieuwe concepten/ theorieën zijn ontstaan?*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

11. Zijn de resultaten van het onderzoek belangrijk?

- *Denk aan het belang van deze resultaten voor cliënten, een gezondheidsprobleem, of een beroepsbeoefenaar*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

C. Toepasbaarheid in de dagelijkse praktijk

12. Komen de cliënten in het onderzoek overeen met mijn eigen cliënten?

- *Op welke manier komt de onderzoekspopulatie wel/ niet overeen met jouw eigen cliëntenpopulatie?*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

13. Zijn de resultaten van dit onderzoek gewenst en acceptabel voor de client en zijn omgeving en voor mij als behandelaar?

- *Op welke manier zou je resultaten van dit onderzoek kunnen toepassen?*
- *Sluit de nieuwe werkwijze aan bij de voorkeuren en waarden van de cliënt(en)?*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

Deze lijst is samengesteld door Karin Neijenhuis, lector Zorg voor Communicatie, Hogeschool Rotterdam, Kenniscentrum Zorginnovatie met behulp van de volgende bronnen:

- Kuiper, C., Verhoef, J. & Munten, G. (4e druk 2016). Evidence-based practice voor paramedici; gezamenlijke geïnformeerde besluitvorming. Amsterdam: Boom uitgevers.
- Beoordelingsformulieren en handleidingen van de McMasters University in Hamilton, Canada via <https://healthsci.mcmaster.ca/srs-slp>.
- Beoordelingsformulieren van het Critical Appraisal Skills Programme (2013). Verkregen via www.casp-uk.net (maart 2017).

Bijlage 3 Checklist voor het beoordelen van een systematisch review

Gebruik deze lijst voor het beoordelen van onderzoek, waarbij literatuurstudie is verricht. Hierbij worden meerdere studies op systematische wijze gezocht, beoordeeld en geanalyseerd zodat er een betrouwbare samenvatting ontstaat van al het oorspronkelijke onderzoek over een bepaald onderwerp; bijv. de effectiviteit van een bepaalde interventie.

Hoe gebruik je deze checklist?

Bij het beoordelen van een wetenschappelijk onderzoek beoordeel je de volgende drie aspecten:

- A. Validiteit van de onderzoeksopzet
- B. Resultaten van het onderzoek
- C. Toepasbaarheid in de dagelijkse praktijk

Onderstaande vragen zijn opgesteld om je te helpen om bovenstaande aspecten systematisch te kunnen beoordelen. Bij elke vraag wordt gevraagd om in te vullen "ja", "nee" of "onduidelijk". De cursief gedrukte tekst onder elke vraag is bedoeld als achtergrondinformatie bij de vraag. Vermeld een toelichting op je antwoord in de beschikbare ruimte.

Referentie beoordeeld artikel:

Vermeld de titel, auteurs, jaartal en het tijdschrift (incl. aflevering en paginanummers.), zodat een ander het artikel ook kan opzoeken.

A. Validiteit van de onderzoeksofzet

1. Is het doel en/of de onderzoeksvraag helder geformuleerd?

- Doel en/of onderzoeksvraag staan (kort) vermeld in het abstract en verder uitgelegd in de inleiding van het artikel
- Wat was het doel van het onderzoek?
- Waarom is het onderzoek belangrijk?
- Wat is de relevantie van het onderzoek?

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

2. Zijn de criteria voor de te selecteren studies voor deze review duidelijk?

- De selectiecriteria voor de zoekactie naar artikelen zijn vergelijkbaar met in- en exclusiecriteria voor een interventie-onderzoek.
- Welke eisen zijn gesteld aan de onderzoeksdesigns (bijv. alleen RCT's of ook andere designs)?
- Is er geselecteerd op een specifiek type interventie of een specifieke uitkomst?

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

3. Wordt de zoekstrategie reproduceerbaar beschreven?

- In welke digitale bronnen (databases, websites) is gezocht naar de studies voor deze systematische review? Op welke trefwoorden is gezocht?
- Zijn de referenties van de gevonden artikelen gecontroleerd op artikelen, die niet in de zoekactie zijn gevonden?
- Welke andere zoekstrategieën zijn gebruikt (bijv. handmatig doorzoeken van tijdschriften, aanschrijven experts, etc.)?

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

4. Is de selectie van de te includeren artikelen onafhankelijk uitgevoerd?

- *De selectie van de te includeren artikelen moet door tenminste twee reviewers onafhankelijk van elkaar worden uitgevoerd. Iedere reviewer maakt een verzameling van mogelijke studies die later met elkaar worden vergeleken, om de kans op vergissingen, omissies of wederzijdse beïnvloeding te verkleinen.*
- *Is er een 'flow chart' aanwezig waaruit duidelijk wordt hoeveel artikelen aanvankelijk zijn gevonden en hoeveel er in een aantal fasen geëxcludeerd werden?*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

5. Is de kwaliteit van de geïncludeerde artikelen reproduceerbaar en valide beoordeeld?

- *De kwaliteit van de conclusie uit een systematische review hangt sterk af van de methodologische kwaliteit van de geïncludeerde studies. Daarvoor zijn beoordelingscriteria nodig die expliciet in de systematische review genoemd moeten worden, zodat de beoordeling reproduceerbaar is.*
- *Op basis van een onvoldoende score op een of meer van bovengenoemde criteria kunnen artikelen alsnog worden uitgesloten.*
- *Is er een tabel aanwezig met de weergave van de kwaliteit van de beoordeelde studies?*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

6. Is de kwaliteitsbeoordeling van de geïncludeerde artikelen onafhankelijk uitgevoerd?

- *De reviewers behoren onafhankelijk van elkaar te beoordelen wat de kwaliteit van de afzonderlijke studies is, aan de hand van de afgesproken criteria.*
- *Wat werd er gedaan bij twijfel of onenigheid? Meestal hoort er dan een derde reviewer, of de auteur van de studie, uitsluitel te geven.*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

7. Is de data-extractie onafhankelijk uitgevoerd?

- *Data-extractie houdt in dat in detail gekeken wordt naar een aantal onderdelen van de geïncludeerde studies, afhankelijk van de vraagstelling die ten grondslag ligt aan de systematische review. De studies kunnen bijvoorbeeld verschillen in proefpersonen, interventies, methode, uitkomsten.*
- *Is er een protocol voor de data-extractie weergegeven?*
- *Onafhankelijke data-extractie wil zeggen dat twee of meer reviewers het protocol toepassen op de geïncludeerde studies.*
- *Wat werd er gedaan bij twijfel of onenigheid? Meestal hoort er dan een derde reviewer, of de auteur van de studie, uitsluitsel te geven.*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

B. Resultaten van het onderzoek

8. Is de datapresentatie eenduidig?

- *In verschillende studies worden ook verschillende uitkomstmaten gehanteerd, die onderling vergelijkbaar moeten worden op basis van de oorspronkelijke gegevens uit de afzonderlijke studies. Dit is niet altijd mogelijk. Hoe is dat bij deze studie?*
- *Welke statistische maten worden bij deze studie toegepast? Bij dichotome variabelen vind je vaak odds-ratios, relatieve kansvergroting, absolute kansvergroting of NNT's. Bij continue variabelen kies men vaak voor verschilcores tussen beide groepen uit de studie.*
- *Hoe worden, indien van toepassing, de uitkomsten gepresenteerd als vergelijkbare gegevens? Vaak zien we een puntschatter voor de gekozen uitkomstmaat met daaromheen het 95%-betrouwbaarheidsinterval.*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

9. Is de homogeniteit, respectievelijk heterogeniteit van de studies gecontroleerd?

- *Heterogeniteit van de ingesloten studies ontstaat door de gekozen effectmaten in de studies, de methodologische kwaliteit van de studies of door de inhoudelijke verschillen in aanpak (klinische heterogeniteit) in de studies.*
- *Op welke manier is de heterogeniteit in deze studie gecontroleerd?*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

10. Worden de resultaten uit de afzonderlijke studies terecht gecombineerd?

- *Werden de resultaten van de studies op een terechte manier met elkaar vergeleken?*
- *Is men op een juiste manier omgegaan met de verschillen tussen de studies (de heterogeniteit)? Dit kan op verschillende manieren: alles op een hoop gooien en middelen, een model gebruiken dat hiermee rekening houdt (random-effect-model), subgroepanalyses maken, of helemaal geen samenvoeging uitvoeren.*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

11. Is een sensitiviteitsanalyse uitgevoerd?

- *Bij een sensitiviteitsanalyse houdt men voor het samenvoegen van de resultaten rekening met de methodologische kwaliteit van de afzonderlijke studies. Men kan bijvoorbeeld kijken naar het samenvoegen van resultaten alleen voor studies die boven een bepaalde score voor methodologische kwaliteit zitten. Wanneer het resultaat van die analyse sterk afwijkt van het totaal.*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

12. Wordt de conclusie ondersteund door de resultaten?

- *Het is erg belangrijk om erop te letten dat de formulering van de conclusie is gebaseerd op de werkelijke resultaten van de systematische review*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

C. Toepasbaarheid in de dagelijkse praktijk

13. Komen de cliënten in de geanalyseerde onderzoeken overeen met mijn eigen cliënten?

- *Op welke manier komt de onderzoekspopulatie(s) wel/ niet overeen met jouw eigen cliëntenpopulatie?*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

14. Is het haalbaar om de onderzochte interventie(s) toe te passen in mijn eigen dagelijkse praktijk?

- *Op welke manier zou je deze interventie(s) kunnen toepassen?*
- *Wegen de voordelen van de interventie(s) op tegen de nadelen en de kosten?*
- *Sluit de interventie aan bij de voorkeuren en waarden van de cliënt(en)?*

Antwoord: Ja Onduidelijk Nee

Toelichting op antwoord:

Deze lijst is samengesteld door Karin Neijenhuis, lector Zorg voor Communicatie, Hogeschool Rotterdam, Kenniscentrum Zorginnovatie met behulp van de volgende bronnen:

- Kalf, H & de Beer, J. (2e druk 2011), *Evidence Based Logopedie; Logopedisch handelen gebaseerd op wetenschappelijke evidentie*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Kuiper, C., Verhoef, J. & Munten, G. (4e druk 2016). *Evidence-based practice voor paramedici; gezamenlijke geïnformeerde besluitvorming*. Amsterdam: Boom uitgevers.
- Beoordelingsformulieren van het Critical Appraisal Skills Programme (2013). Verkregen via www.casp-uk.net (maart 2017).